

Nr 155.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fältflygarnas avlöningsförmåner m. m.

(1:a avd.)

I propositionen nr 229 har Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 9 april 1952, föreslagit riksdagen att godkänna vad departementschefen i berörda statsrådsprotokoll föreslagit rörande förmåner åt fältflygare.

Departementschefen framhåller, att rekryteringen av flygförarpersonal — såväl officerare som fältflygare — under senare år icke varit tillfredsställande. För att så snabbt som möjligt öka antalet flygförare beslöt 1951 års riksdag att reservofficerare under en övergångstid ånyo skulle utbildas i flygförartjänst. Återinförandet av flygande reservofficerare är emellertid att anse som en nödfallsåtgärd. Detta system är i förhållande till effekten mycket dyrbart, enär de flygande reservofficerarna endast under relativt kort tid är användbara såsom förare av krigsflygplan. Utvecklingen mot alltmer svårflugan materiel gör det nämligen praktiskt taget omöjligt att omskola reservofficerarna för nya flygplantyper enbart under officerarna i fred åvilande tjänstgöring.

Tyvär har, framhåller departementschefen vidare, rekryteringen av reservofficerare i flygförartjänst icke heller lämnat önskat resultat. Endast omkring hälften av beräknat antal reservofficersaspiranter har sålunda kunnat anställas under år 1951. Såvitt nu kan bedömas synes enligt departementschefen någon förbättring av rekryteringen icke vara att förvänta vare sig beträffande reservofficerare i flygförartjänst eller beträffande fältflygare därest icke särskilda rekryteringsfrämjande åtgärder vidtages.

Den dåliga rekryteringen av flygförarpersonal kan, fortsätter departementschefen, medföra vådor för krigsorganisationen och är därför ägnad att ingiva allvarlig oro. Departementschefen finner det därför vara en beredskapsangelägenhet av största vikt att åtgärder nu vidtages som är ägnade att tillförsäkra flygvapnet tillräckligt antal förare av krigsflygplan jämte erforderligt antal reserver.

Chefen för flygvapnet har i detta hänseende föreslagit vissa åtgärder för att dels tillföra flygvapnet erforderligt antal fältflygare och dels säkerställa att tillräckligt många fältflygare frivilligt kvarstannar i tjänst viss tid efter första anställningstidens slut. De föreslagna åtgärderna innebär förbättring av fältflygarnas befordrings- och löneförhållanden under anställnings-

tiden ävensom förbättring av de ekonomiska förmåner, som kommer fältflygarna till del efter slutad anställning.

Orsakerna till den dåliga rekryteringen av fältflygare kan, framhåller departementschefen, vara mångahanda. Förutom flygtjänstens egen natur med de risker och stora påfrestningar för personalen som tjänsten medför torde enligt departementschefen i rekryteringshämmande riktning verka främst det förhållandet att endast en mindre del av fältflygarna kan beredas framtida anställning inom flygvapnet medan större delen efter ett antal år måste skaffa sig annan utkomst. Under dessa omständigheter torde det enligt departementschefen jämväl vara hinderligt för rekryteringen att fältflygarna måste binda sig för anställning relativt lång tid med påföljd att de förhållandevis sent kan börja ägna sig åt ett annat yrke.

Det förslag rörande arméns manskapsorganisation, som Kungl. Maj:t genom propositionen 1952:120 förelagt riksdagen, förutsätter att flertalet underbefäl i armén i fortsättningen skall kunna erhålla pensionsberättigande anställningar inom försvaret. Departementschefen framhåller, att det i och för sig skulle vara önskvärt därest motsvarande förmåner skulle kunna erbjudas fältflygarna. Inom flygvapnet är emellertid förhållandena i viss mån annorlunda än vid armén. Med hänsyn till de stora fysiska och psykiska krav, som oundgängligen måste ställas på förare av krigsflygplan, kan personalen icke vara krigsplacerad såsom förare av sådant plan under längre tid. En snabb omsättning av flygförarpersonalen är därför enligt departementschefen nödvändig. Departementschefen vill i detta sammanhang erinra om att fältflygarna för närvarande icke får kvarstanna i tjänst längre än till det år vederbörande fyller 28 år. Det torde emellertid, fortsätter departementschefen, icke finnas möjlighet att bereda mer än ett fåtal av dem, som icke längre är lämpade som förare av krigsflygplan och som icke erhåller officersutbildning, sådan anställning inom försvaret, som ur ekonomiska eller andra synpunkter är tillräckligt lockande. Med hänsyn härtill anser departementschefen det icke möjligt att i princip föreslå någon ändring i den nuvarande fältflygarorganisationen. Även i fortsättningen måste alltså flygvapnets behov av flygförare till stor del tillgodoses genom personal, som anställs genom kontrakt för viss tid.

En förkortning av anställningstiden skulle enligt departementschefen otvivelaktigt innebära minskade svårigheter för fältflygarna vid övergången till civil verksamhet och därigenom verka rekryteringsfrämjande. En sådan åtgärd skulle emellertid medföra, att den årliga rekryteringen behövde betydligt ökas för att det minskade antalet årskullar i aktiv tjänst skulle uppvägas, och därmed skulle utbildningskostnaderna avsevärt stiga. Departementschefen kan därför ej heller förorda en sådan utväg ur svårigheterna.

Med hänsyn till det anförda synes det departementschefen nödvändigt att, därest anställningen som fältflygare skall bli tillräckligt lockande, fältflygarna erbjudes bättre ekonomiska förmåner än som nu utgår. Vad flygvapenchefen i sådant hänseende föreslagit syftar till icke blott att främja

rekryteringen utan även att förmå nuvarande fältflygare att frivilligt kvarstå i tjänst efter första anställningstidens utgång. Att åtgärder i sådant syfte nu vidtages finner departementschefen så mycket mera angeläget som första anställningstiden för den första årskullen fältflygare utgår innevarande år.

Chefens för flygvapnet förslag i denna del innebär följande.

Vid beräkning av tjänstepremiens storlek skulle man utgå från den löneklass i vilken vederbörande vore placerad vid avgången från tjänsten. Beloppet skulle utgöras av summan av lönerna (rörligt tillägg inräknat) på medeldyrort under ett med hänsyn till anställningstiden varierande antal tjänstgöringsmånader. För den som avginge vid första anställningstidens slut skulle tjänstepremien motsvara lönen under 12 tjänstgöringsmånader. För varje års frivillig tjänstgöring efter första anställningstidens slut skulle premien ökas med belopp motsvarande lönen under ytterligare tjänstgöringsmånader. De år som följde närmast efter första anställningstidens slut borde premieras förhållandevis högre än därpå följande för att icke fältflygarna genom likformigt växande premier skulle lockas att kvarstå längre i tjänst än som normalt kunde anses förenligt med deras bästa.

Med tillämpning av vad sålunda anförts har flygvapenchefen föreslagit, att tjänstepremien skulle bestämmas enligt följande tablå.

Antal månadslöner vid en anställningstid som fältflygare						
= första anställningstiden	= första anställningstiden och därutöver					
	1 år	2 år	3 år	4 år	5 år	6 år
12	18	23	26	∞	29	30

Chefen för flygvapnet har föreslagit viss ökning av fältflygarnas befordringsmöjligheter, innebärande bl. a. att beställningar i nuvarande Me 3 och 4 skulle inrättas för denna kategori. I samband därmed har även föreslagits nya tjänstegradsbenämningar för fältflygarpersonalen. Med hänsyn till den särställning inom försvarsorganisationen som fältflygarna otvivelaktigt intager på grund av arten av deras tjänstgöring och då en förbättrad befordringsgång torde bli till gagn för rekryteringen, finner departementschefen i likhet med flygvapenchefen en sådan förbättring påkallad. Med hänsyn framför allt till de stora utbildningskostnaderna är det enligt departementschefen angeläget att fältflygarna kvarstår i tjänst så länge det med hänsyn till deras tjänstbarhet kan anses lämpligt. En förbättring av befordringsmöjligheterna synes departementschefen ägnad att främja även detta syftsmål. Departementschefen kan därför i princip ansluta sig till flygvapenchefens förslag i denna del. Dock bör enligt departementschefen beställning som fältflygare av 1. graden kunna erhållas tidigast vid tjänstgöring efter första anställningstidens utgång och beställning som förste fältflygare tidigast ett år därefter.

Även om den av departementschefen förordade befordringsgången bör medföra en gynnsammare rekrytering samt uppmuntra till frivillig tjänstgöring efter första anställningstidens slut synes det departementschefen ofrånkomligt med en förbättring jämväl av fältflygarnas avgångsförmåner. De förslag, som flygvapenchefen härutinnan framlagt finner departementschefen sig i stort sett kunna godtaga. Departementschefen förordar alltså, att nuvarande ekonomiska avgångsförmåner av olika slag som står fältflygarna till buds utbytes mot en tjänstepremie, som utan behovsprövning skall utbetalas till avgående fältflygare. Det har under ärendets remissbehandling ifrågasatts om icke åtminstone viss del av tjänstepremien för undvikande av missbruk borde utgå endast efter behovsprövning. Departementschefen anser emellertid att varje inskränkning i rätten att utfå tjänstepremien skulle komma att motverka syftet med densamma. Tjänstepremien bör enligt departementschefen utgå med ett belopp motsvarande summan av ett visst antal månadslöner, beroende på anställningstidens längd. Mot av flygvapenchefen föreslaget antal månadslöner för varje särskilt fall (prop. s. 7) har departementschefen ingen erinran. Den månadslön, som skall ligga till grund för tjänstepremiens bestämmande, bör enligt departementschefen beräknas efter ortsgrupp 3 och den löneklass vederbörande tillhör vid avgången ur aktiv tjänst. Å sådan månadslön skall beräknas rörligt tillägg enligt de grunder, som gäller vid avgången. Hänsyn bör icke tagas till flygtillägg. Utbetalningen av tjänstepremien bör som regel ske månadsvis under ej alltför kort tid. Möjlighet bör emellertid föreligga, fortsätter departementschefen, att utbetala hela eller viss större del av tjänstepremien på en gång till den som styrker sig ha behov därav för sin framtida civila verksamhet.

Departementschefen är för närvarande ej beredd taga ställning till frågan huruvida tjänstepremie skall tillkomma den som efter anställning som fältflygare tillträder annan statlig tjänst.

Departementschefen biträder flygvapenchefens förslag att, därest fältflygare eller f. d. fältflygare avlider, 50 procent av intjänt tjänstepremie eller av återstod av sådan premie skall utgå till den avlidnes anhörige, mot vilken han är försörjningspliktig.

För den, som av någon orsak slutar före första anställningstidens utgång, bör enligt departementschefen nuvarande avgångsförmåner fortfarande gälla.

De som nu är anställda inom yrkesgrenen fältflygare synes departementschefen icke böra komma i åtnjutande av den föreslagna tjänstepremien med mindre de kvarstannar i tjänst minst ett år efter första anställningstidens slut; i annat fall bör de erhålla samma avgångsförmåner som nu utgår.

Utbetalning av tjänstepremier och i förekommande fall prövning av ärenden rörande utfående av premiebelopp bör enligt departementschefen handhas av försvarets socialbyrå.

Det förutsättes få ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda de närmare bestämmelser, vilka blir erforderliga vid ett genomförande av systemet med tjänstepremier.

Såsom tidigare erinrats får fältflygare f. n. kvarstå i tjänst endast till 28 års ålder. Departementschefen föreslår emellertid att denna åldersgräns slopas samt att det skall ankomma på chefen för flygvapnet att i varje särskilt fall avgöra hur länge vederbörande med hänsyn till sin tjänstbarhet bör få kvarstå såsom fältflygare.

Chefen för flygvapnet har vidare föreslagit viss höjning av premierna för fullgjorda repetitionsövningar. Departementschefen kan ej förorda att premien för de obligatoriska repetitionsövningarna höjes. Däremot biträder departementschefen flygvapenchefens förslag om höjning av premierna för de frivilliga repetitionsövningarna till 1 000 kronor; höjningen bör dock enligt departementschefen ej gälla för den som under repetitionsövning uppbär lön från annan anställning i statens tjänst eller sådan icke-statlig anställning, vid vilken avlöningen utgår enligt av Kungl. Maj:t meddelade avlöningsbestämmelser. Förutsättning för erhållande av premier för fullgjorda repetitionsövningar bör enligt departementschefen givetvis vara att dessa övningar fullgjorts i flygtjänst.

Ett betydande antal fältflygare beräknas komma att frivilligt kvarstanna i tjänst efter första anställningstidens slut, därest nu förordade åtgärder i vad avser befordringsförhållandena och tjänstepremier genomföres. Detta medför i sin tur ett minskat rekryteringsbehov och därmed minskning av de stora utbildningskostnaderna. Kostnadsminskningen i detta hänseende torde enligt departementschefen vid fullt utbyggd organisation uppgå till betydligt större belopp än den utgiftsökning, som de nu föreslagna åtgärderna i och för sig medför.

De av departementschefen sålunda föreslagna åtgärderna torde, framhåller departementschefen vidare, kunna tillämpas först från och med budgetåret 1953/54 och kommer därför ej att påverka anslagsbelastningen för budgetåret 1952/53. Nuvarande fältflygare bör enligt departementschefen — därest i övrigt förutsättningar för erhållande av tjänstepremie föreligger — komma i åtnjutande av sådan premie under villkor att han kvarstannar i tjänst åtminstone till och med utgången av juni månad 1953.

Slutligen har departementschefen erinrat om angelägenheten av att fältflygarnas utbildning för civil anställning i fortsättningen intensifieras. För närvarande kombineras flygtjänsten under de tre sista vinterhalvåren med utbildning för något civilt yrke. Denna utbildning omfattar cirka 400 timmar varje halvår. Det torde enligt departementschefen icke vara möjligt att utöka detta timantal för varje halvår, men departementschefen förutsätter att vederbörande myndigheter ägnar största omsorg åt denna del av fältflygarnas utbildning. Därest fältflygarna kvarstår i tjänst efter första anställningstidens slut erhålles, framhåller departementschefen slutligen, givetvis motsvarande möjligheter att utöka denna utbildningsverksamhet,

som måste anses vara av stor betydelse vid fältflygarnas övergång till civil verksamhet.

Utskottet vill erinra, att enligt beslut av 1946 års riksdag infördes vid flygvapnet en ny kategori korttidsanställt manskap, stamflygare, numera benämnda fältflygare. Dessa skulle ersätta alla i krigsorganisationen såsom flygförare placerade reservofficerare, stamunderofficerare, reservunderofficerare och värnpliktiga flygförare. På grund av den fortfarande otillfredsställande rekryteringen av flygförarpersonal beslöt 1951 års riksdag, att reservofficerare i flygförartjänst ånyo skulle utbildas. Då dylika reservofficerare utgjorde en för staten mycket dyrbar personalkategori förutsatte riksdagen, att anordningen i fråga skulle tillämpas endast övergångsvis i avvaktan på att rekryteringen av flygande officerare på aktiv stat och fältflygare kunde få tillräcklig omfattning. Såsom i propositionen framhållits har rekryteringen av dessa reservofficerare tyvärr icke lämnat önskat resultat. I syfte att ytterligare stimulera rekryteringen till flygvapnet höjdes från och med den 1 juli 1951 flygtilläggen genomgående med 30 kronor för månad. I propositionen nr 107 till årets riksdag föreslås en ytterligare väsentlig höjning av dessa tillägg.

Trots dessa och andra vidtagna åtgärder i nu angivna syfte synas rekryteringssvårigheter alltjämt förefinnas.

För att stimulera rekryteringen av fältflygare och förmå fältflygare att frivilligt kvarstå i tjänst efter första anställningstidens utgång har i den nu föreliggande propositionen framlagts förslag om vissa förbättringar av deras förmåner. Sålunda förordas viss ökning av befodringsmöjligheterna, innebärande bland annat inrättande av beställningar i nuvarande Me 3 och Me 4. I samband därmed föreslås nya tjänstegradsbenämningar. Förslaget innebär vidare, att nuvarande avgångsförmåner skola ersättas med en utan behovsprövning utgående tjänstepremie. Premiens storlek förutsättes skola beräknas med utgångspunkt från den löneklass, i vilken vederbörande vore placerad vid avgången från tjänsten. Premien skulle utgå med belopp motsvarande summan av ett visst antal månadslöner, beroende på anställningstidens längd. Till belysning härav må framhållas, att, därest vederbörande kvarstår 1 år respektive 6 år efter första anställningstidens slut, premien kommer att utgöra omkring 13 400 kronor respektive 26 000 kronor.

Efter att ha fullgjort de två obligatoriska repetitionsövningarna äger för närvarande f. d. fältflygare uppbära premie med 500 kronor. Vidare utgår premie för fullgörande av de båda frivilliga repetitionsövningarna med 500 kronor för varje övning. Departementschefen föreslår en höjning av premierna för de frivilliga repetitionsövningarna till 1 000 kronor.

Förslaget har mötts av viss kritik från ett antal remissmyndigheter. Sålunda har framhållits, att en förbättring av fältflygarnas möjligheter till framtida anställning inom flygvapnet vore det förnämsta medlet att uppnå en fullgod rekrytering, varför de nu förordade åtgärderna endast skulle få

ringa rekryteringsfrämjande verkan. Det har även anförts, att fänriksbefordran borde ersätta den föreslagna befordran till fältflygare av 1. graden och förste fältflygare, då först genom befordran till officersgrad erhålles den förbättrade standard, vilken ansetts böra eftersträvas för att förmå till ökat anställningstagande och kvarstående i tjänst. Det har jämväl gjorts gällande, att förslaget skulle innebära orättvisor mot och skapa misstämning hos andra yrkesgrupper inom försvaret och därmed medföra konsekvenser beträffande manskapsrekryteringen till andra vapenslag.

Trots att vissa betänkligheter kunna resas mot det föreliggande förslaget, vill utskottet dock icke motsätta sig att detsamma lägges till grund för beslut i ämnet, då åtminstone för närvarande annan utväg icke lär finnas att lösa här ifrågavarande problem.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må godkänna vad departementschefen i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 9 april 1952 föreslagit rörande förmåner åt fältflygare.

Stockholm den 16 maj 1952.

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND.

Närvarande: se under utlåtandet nr 156.

Reservation

av herrar *Karl Andersson* och *Åkerström*.
